

Fonksiyonları İtibariyle Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi Tartışmaları

Mehmet KAHRAMAN*

Özet: Bu çalışmada, Türkiye'de cumhurbaşkanlığı seçimleri konusunda yapılan tartışmaların nedenleri incelenmiştir. Bu inceleme, cumhurbaşkanının görev ve yetkileri, siyasal sistem içindeki rolü ve seçilme yöntemi ile cumhurbaşkanı seçilecek kişinin özellikleri çerçevesinde yapılmış ve parlamenter sistemin temel ilkeleri doğrultusunda alınması gerekli tedbirler üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Cumhurbaşkanı, Seçim, Parlamenter Sistem, Meclis, Yürütme.

According To Functions In Turkey, Discussions About Presidential And Presidential Elections

Abstract: In this study, the reasons of the discussions made about the Presidential election in Turkey were investigated. In this investigation, the rights and responsibilities of the president, its role in the political system and election method used were investigated from the angle of the characteristic of the person who will be elected and was focused on the measures required to be taken in the direction of the fundamental principles of parliamentary system.

Keywords : President, Election, Parliamentary System, Council, Execution.

GİRİŞ

2007 yılında Türkiye'de, biri 22 Temmuz 2007'de yapılan milletvekili genel seçimleri ve diğeri de Ağustos 2007'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi olmak üzere iki önemli seçim yapılmıştır. Her iki seçimin en önemli sonucu, önümüzdeki yıllarda ülkemizin iç ve dış politikalarını yönlendirecek kadroları belirlemiş olmasıdır.

Kasım 2002 seçimlerinin hemen sonrasında başlayan 11. Cumhurbaşkanının kim olacağına ilişkin tartışmalar, 2007 yılının ilk aylarından itibaren şiddetini artırarak sürdürülmüştür. Kimin cumhurbaşkanı olacağına ya da olamayacağına ilişkin öngörüler, medyada önemli yer bulmuş, bu tartışmaların, siyasi ve ekonomik yansımaları da görülmüştür.

Cumhurbaşkanının siyasal sistem içindeki rolü ve uluslararası ilişkilerin

* Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi

yönünü belirleme potansiyeli ile özellikle içinde bulunduğumuz coğrafyadan kaynaklanan dış politika sorunları, bu seçimleri daha da önemli hale getirmiş, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilgiyi uluslararası alana da taşımıştır. Nitekim Ortadoğu'yu demokratikleştirmeyi amaçlayan BOP projesi ile Irak, İran ve Suriye'ye yönelik politikaları, ABD'nin, Türkiye'de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilgi duymasına neden olmuştur. Aynı şekilde, üyelik müzakereleri nedeniyle AB ve uluslararası finans çevreleri de bu süreci yakından izlemişlerdir.

Modern parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanlığı seçimleri (Özbudun, 2004; Aldıkaçtı, 1982; Kuzu, 1990; Gözübüyük, 1998; Erdoğan, 1982; Atar, 2003), sıradan bir olaymış gibi sessizce gerçekleştirilirken, ülkemizde bu konuda hep yoğun tartışmalar yapılagelmiştir. Hatta silahlı kuvvetlerin, sivil bir kurum olan cumhurbaşkanlığı konusundaki görüşlerine özel bir önem verildiği görülmektedir.

Parlamenter sistemlerde yürütme organı düalist (ikici) yapıda olup, yürütme yetkileri devlet başkanı (cumhurbaşkanı) ve Bakanlar Kurulu tarafından kullanılmaktadır. Bu sistemde cumhurbaşkanı, daha çok sembolik yetkilere sahip olup, siyasal bakımdan sorumsuzdur. Bakanlar Kurulu ise, yetkilerinin bir sonucu olarak hem bireysel ve hem de kolektif olarak yasama organına karşı sorumludur. Sorumsuz ve sembolik yetkilere sahip cumhurbaşkanlığı makamına verilen büyük önem ve bu konudaki mücadeleler ülkemizi diğer parlamenter sistemlerden farklı kılmaktadır.

Bu çalışmada 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları çerçevesinde cumhurbaşkanının görevleri, yetkileri ve seçilme usulü ile 11. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin tartışmaların nedenleri incelenmektedir.

CUMHURBAŞKANININ GÖREV VE YETKİLERİ

1924 ve 1961 Anayasalarına Göre Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

1924 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu), hem meclis hükümeti sistemine, hem de parlamenter hükümet sistemine ilişkin hükümlere yer vermek suretiyle karma bir hükümet modeli öngörmüştür (Aldıkaçtı, 1982).

1924 Anayasası, cumhurbaşkanına yasama ve yürütme alanında önemli görevler ve yetkiler vermiştir. Cumhurbaşkanının yasama ile ilgili görev ve yetkilerinden başlıcaları; tatilde iken meclisi toplantıya çağırarak (m. 19); her yıl Kasım ayında, hükümetin geçen yıldaki faaliyetleri ve o yıl alınması gereken önlemler hakkında Mecliste nutuk vermek ya da nutkunu başvekiline okutmak (m. 36); bazı oturumlarda Meclise başkanlık etmek (m. 32); başkomutanlığı temsil etmek (m. 40); meclisin kabul ettiği kanunları 10 gün içinde ilan etmek ve bütçe ve teşkilat kanunu dışında kalan kanunları bir daha görüşülmek üzere

meclise geri göndermektir.

Cumhurbaşkanının yürütmeye ilişkin yetkilerinden ilki, Bakanlar Kurulunun (İcra Vekilleri Heyeti) oluşumu ile ilgili yetkileridir. Anayasanın (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) 44. maddesine göre başvekil, cumhurbaşkanı tarafından, meclis üyeleri arasından seçilerek atanmakta; vekiller de, başvekil tarafından, yine meclis üyeleri arasından seçilip, cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır (Aldıkaçtı, 1982). Bu şekilde oluşturulan hükümet, daha sonra meclisin onayına sunulmaktadır. Anayasaya göre cumhurbaşkanı, gerekli gördüğü takdirde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmeye (m. 32), kararname ısdar etmeye (m. 39), bazı memurları tayin etmeye ve ayrıca, İcra Vekilleri Heyetinin çıkardığı nizamnameleri (tüzük) imzalayarak ilan etmeye de yetkilidir.

1924 Anayasasının öngördüğü hükümet sistemi bazı yönlerden parlamenter sisteme benzemekle birlikte, cumhurbaşkanının aynı zamanda milletvekili olması ve bu sıfatın cumhurbaşkanlığı için bir ön koşul olması, cumhurbaşkanının görev süresinin, parlamentonun görev süresine eşit olması ve cumhurbaşkanının özel günlerde meclise başkanlık etmesi gibi düzenlemelerin anayasada yer alması, rejimin meclis hükümeti niteliğinden kaynaklanmaktadır (Özbudun, 2004).

1961 Anayasasının öngördüğü hükümet sisteminin, parlamenter sistem olduğu söylenebilir (Aldıkaçtı, 1982; Yazıcı, 2002). Anayasanın gerekçesinde, “temsili rejimin vücut verdiği hükümet sistemleri arasında bir tercih yapılmış ve kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan parlamenter sistem”in benimsendiği açıkça belirtilmiştir (Aldıkaçtı, 1982). Nitekim, Anayasa hükümleriyle yasama ve yürütme organları birbirinden ayrılmış, yürütme görevi konusunda cumhurbaşkanı ile hükümet yetkili kılınmış ve yasama ve yürütme organları birbirlerinin varlıklarına son verecek yetkilerle donatılarak, parlamenter sistemin temel özelliklerine vurgu yapılmıştır (Yazıcı, 2002).

1961 Anayasasının 97. ve devamı maddelerinde cumhurbaşkanının görev ve yetkilerine yer verilmiştir. Anayasaya göre cumhurbaşkanı, devletin başıdır ve bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve milletin birliğini temsil eder (m. 97). Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerini atamak, Gerekli gördüğünde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek (m. 97/2), diplomatik temsilci göndermek ve yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek (m. 97/2), tüzükleri imzalamak ve yayımlamak (m. 104), başkomutanlığı temsil etmek ve genelkurmay başkanını atamak (m. 110) ve Milli Güvenlik Kurulu'na başkanlık etmek (m. 111), cumhurbaşkanının yürütmeye ilişkin başlıca yetkileridir.

Görüldüğü gibi 1961 Anayasası, cumhurbaşkanına bir yandan tarafsız hakem

rolüne ilişkin yetkiler verirken, diğer yandan yürütmenin başı sıfatıyla yetkiler vermek suretiyle onu güçlendirmiştir. 1924 Anayasasındaki düzenlemeden farklı olarak, parlamento üyesi olmayanların da bakan olarak atanmasına imkân tanımıştır.

1982 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

1982 Anayasasında cumhurbaşkanının nitelikleri ve seçimi 101. ve 102. maddede, görev ve yetkileri ise 104. maddede oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Anayasanın 104. maddesinin ilk fıkrasında, “Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.” dendiikten sonra, maddenin ikinci fıkrasında cumhurbaşkanının görev ve yetkileri sayılmak suretiyle belirtilmiştir.

Anayasanın 104. maddenin ilk fıkrasına göre, Cumhurbaşkanının “temsil” ve “gözetme” olmak üzere iki temel görevi olduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanı, devletin başı olarak, “Türkiye Cumhuriyeti’ni ve “Türk Milletinin birliği”ni, içerde ve dışarıda temsil emekte; “Anayasanın uygulanmasını” ve “devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışması”ni gözetmektedir.

Anayasanın 104. maddesinde, Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre, cumhurbaşkanının yasama ilgili görevleri; yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde açılış konuşmasını yapmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni toplantıya çağırarak, kanunları yayımlamak, kanunları yeniden görüşülmek üzere TBMM'ne geri göndermek (Aliefendioğlu, 1988; Teziç, 1987), Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları halkoyuna sunmak, Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmak ve TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermektir (Karamustafaoğlu, 1982).

Cumhurbaşkanının yürütme ile ilgili görev ve yetkileri; başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek, başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek, gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırarak, yabancı devletlere Türk devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek, milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanını atamak, Millî Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırarak ve toplantıya başkanlık etmek, başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla

sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, kararnameleri imzalamak (Özay, 1996; Gözler, 2003), sürekli hastalık, sakatlık veya kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak, Devlet Denetleme Kurulu'nun üyeleri ile başkanını atamak ve bu kurula inceleme, araştırma ve denetleme yaptırmak, Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek ve üniversite rektörlerini seçmektir.

Cumhurbaşkanının yargı ile ilgili görev ve yetkileri ise; Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmekten ibarettir.

CUMHURBAŞKANININ SEÇİLMESİ

1924 ve 1961 Anayasalarına Göre Cumhurbaşkanının Seçilmesi

1924 Anayasasında cumhurbaşkanının seçilmesi, 31. madde ile düzenlenmiştir. Buna göre, “Türkiye Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi Kamutayı tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi (4 yıl) için seçilir. Cumhurbaşkanlığı görevi, yeni cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer. Yeniden seçilmek olur.” Anayasada, bu hükümden başka bir usul kuralına yer verilmediği görülmektedir.

1946 yılına kadar geçen süreçte, mecliste birden fazla aday çıkmadığından, Atatürk ve İnönü gibi karizmatik liderlerin adaylıkları her dört yılda bir meclisçe onaylanmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara geçmesiyle birlikte, çoğunlukçu bir seçim sisteminin de yardımıyla, 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti genel başkanı Celal Bayar, üç kez üst üste cumhurbaşkanı seçilmiştir.

1961 Anayasasında, cumhurbaşkanının seçimi konusunda daha ayrıntılı bir düzenleme yapıldığı görülmektedir: “Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Bir kimse arka arkaya iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez. Cumhurbaşkanı seçilenin partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.” (m. 95) Görüldüğü gibi, 1961 Anayasası, 1924 Anayasasından farklı olarak cumhurbaşkanının görev süresi, yaşı, öğrenim koşulu, oylama nisabı, seçim yöntemi ve tarafsızlığı gibi konularda yeni hükümler getirmiştir.

1961 Anayasasının Türk siyasetinde kalıcı etki bırakan temel özelliği,

demokratik rejim üzerinde askeri vesayetın kurumsallaşmasına imkan tanınmasıdır. Nitekim bu dönemde cumhurbaşkanlığı makamına hep asker kişiler (Cemal Gürsel, Cevdet Sunay ve Fahri Korutürk) seçilmiştir. Bununla birlikte, bu dönemde sivil siyasetin özellikle 1973 seçimlerinde askeri cepheden gelen baskılara oldukça direndiği de bir gerçektir. Bilindiği gibi, 1973 cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde selefi Cevdet Sunay gibi Cumhurbaşkanı olmak isteyen Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler, görevinden istifa ederek Cumhuriyet Senatosuna tabii üye olarak atanmış, ancak zamanın Adalet Partisi lideri Demirel böyle bir geleneğin oluşmasını önlemek ve sivil siyasetin elini güçlendirmek için çeşitli siyasi manevralarla Gürler'in seçilmesini engellemeyi başarmıştır. Onun yerine, ordunun da karşı çıkmayacağı düşünülen emekli Oramiral Fahri Korutürk'ün cumhurbaşkanı seçilmesi sağlanmıştır (Akgün,2006: 3).

1982 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanının Seçilmesi

1982 Anayasasında, cumhurbaşkanının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından seçileceği belirtilmiştir (m. 101).

1982 Anayasası, cumhurbaşkanlığı için 40 yaş ve yüksek öğrenim şartını öngörmüş ve seçilen kişinin tarafsızlığını sağlamak için, varsa partisiyle ilişkisinin kesilmesini şart koşmuştur. Anayasa, milletvekili olmayan kişilerin aday olmasının yolunu da açmıştır. Buna göre, TBMM üyelerinin beşte birinin (110 kişi) yazılı önerisiyle gerekli şartları taşıyan kişiler cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olarak gösterilebilmektedirler. Nitekim cumhurbaşkanı Sezer bu yolla aday gösterilmiştir.

Anayasaya göre, cumhurbaşkanının görev süresi yedi yıldır ve ikinci kez seçilemez. (m. 101) Cumhurbaşkanının görev süresi 1924 Anayasası döneminde 4 yıl iken; 1961 ve 1982 Anayasalarında yedi yıl olarak düzenlenmiştir. 2000 yılı seçimleri öncesinde 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in görevini uzatmak amacıyla zamanın koalisyon hükümetince önerilen ve "5+5" formülü olarak bilinen Anayasa değişiklik tasarısı ise, TBMM'de gerekli desteği bulamamıştır. TBMM üyeleri bu konuda isabetli karar vermişlerdir. Bu değişiklik gerçekleşmiş olsa idi, her şeyden önce cumhurbaşkanının tarafsızlığı ortadan kalkacaktı.

1982 Anayasasında cumhurbaşkanlığı seçimi, ayrıntılı olarak düzenlenmiştir: Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu ile seçilir. İlk iki tur oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, üçüncü tur oylamaya geçilir. Üçüncü tur oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu aranır. Üçüncü tur oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde, üçüncü oylamada en çok oy almış bulunan

iki aday arasında dördüncü tur oylama yapılır. Dördüncü tur oylamada da üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde, Cumhurbaşkanı seçilememiş sayılır ve derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yenilenir.” (m. 102/3).

Görüldüğü gibi Anayasada, cumhurbaşkanının meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilmesi öngörülmüş, üçüncü tur oylamada seçim için salt çoğunluğun yeterli olacağı belirtilmiştir. Anayasanın bu hükmüyle, farklı partilerce de kabul edilebilir bir adayın seçilmesini teşvik etmek olduğu söylenebilir.

1982 Anayasası, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını sağlamak amacıyla, Cumhurbaşkanı seçilen kişinin, varsa partisi ile ilişkisinin kesileceğini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin sona ereceğini de belirtmiştir. (m. 101/son)

1982 Anayasası döneminin ilk cumhurbaşkanı olan Kenan Evren, 1982'de yapılan yeni Anayasanın onaylanmasına ilişkin halkoyu sonucu cumhurbaşkanı seçilmiş kabul edilmiş ve bu görevi yedi yıl sürdürmüştür. 1989'da, zamanın başbakanı olan Turgut Özal, meclisteki parti çoğunluğuna dayanarak aday olmuş ve 3. turda seçilmiştir. Bu seçimle Türkiye'de 1960 sonrasında ilk kez bir sivil siyasetçinin, ordunun hiçbir kurumsal müdahalesi olmadan cumhurbaşkanı seçildiği genel kabul görmektedir (Akgün, 2006: 4). Benzer şekilde, 1993 cumhurbaşkanlığı seçimleri de normal seyrinde tamamlanmış ve yine hükümet başkanı olan Demirel bu makama seçilmiştir. 2000 yılındaki 10. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise, meclisin parçalı yapısı meclis içinden bir siyasetçi üzerinde uzlaşmaya imkan vermediğinden ordunun dolaylı bir şekilde de olsa seçim sürecine müdahil olmasıyla, meclisteki tüm siyasi partiler uzlaşarak Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer'i ortak aday göstermişler ve Sezer, 3. turda cumhurbaşkanı seçilmiştir.

CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ TARTIŞMALARI

Türkiye'de, bugüne kadar 17 kez TBMM'de cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır (Bkz. Tablo: 1). 1982'de 7. Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren'in cumhurbaşkanı olması bir istisna teşkil etmekte olup, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Evren'in cumhurbaşkanlığı Anayasa'nın halkoyuna sunulması ile birlikte gerçekleşmiştir.

Türkiye'de 1923'ten bu yana on Cumhurbaşkanı görev yapmıştır. Bunların mesleki geçmişleri ve eğitimleri incelendiğinde, altısının Harp Akademisi mezunu (Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk ve Kenan Evren), yani asker oldukları görülmektedir. Diğer cumhurbaşkanlarından ikisi (Turgut Özal ve Süleyman Demirel) mühendis kökenli ve başbakanlık yapmış aktif politikacılar. Başbakanlık yapmış diğer

bir siyasi kökenli Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar ise, yüksekokul mezunu olmayan tek cumhurbaşkanıdır. Ahmet Necdet Sezer, Hukuk Fakültesi mezunu olup Anayasa Mahkemesi başkanıyken bu göreve seçilmiştir. Halen görevde olan son cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığında sonra bu göreve seçilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri, tarihimizde hep yoğun tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur (Mangırcı, 1999). Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, Atatürk'ün cumhurbaşkanlığına seçilmesi de dahil olmak üzere, cumhurbaşkanlığı seçimleri hiçbir dönemde “normal” geçmemiş; sürekli krizlere neden olmuştur. Demokratik süreci kesintiye uğratan 12 Eylül 1980 ihtilalinin ana nedenlerinden birinin de, TBMM'nin yüzlerce kez oylama yapmasına rağmen yeni cumhurbaşkanının seçilememesi ve cumhurbaşkanlığı makamının altı ay süreyle vekaleten idare edilmesi olduğu bilinmektedir. Hatta, çok partili dönemde Türkiye'nin yaşadığı her askeri darbenin ana nedenleri arasında “Çankaya krizi” bulunduğu söylenebilir. Peki Çankaya'da oturacak kişinin kimliğine neden bu kadar önem veriliyor?

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin tartışmalarda dikkat çeken en önemli nokta, bu konuda negatif bir dilin kullanılmış olmasıdır. Dolayısıyla, “kimin cumhurbaşkanı olabileceği” değil de, “kimin cumhurbaşkanı olamayacağı” şeklinde bir hipotez üzerinden fikir yürütülmüştür. Tartışmaların bu nitelikte olması, gücü olanların yaptıklarını ve yapabileceklerini söylemelerine karşın, muhalefette bulunup da yasal iktidar ilişkilerini belirleme gücünden yoksun olanların olumsuzlama silahından medet umdukları şeklinde algılanabilmektedir (Bostancı, 2006). Dolayısıyla, bu konudaki tartışmaların, muhalefet odaklı olduğu söylenebilir. Nitekim, Ana muhalefet partisinin bu konudaki tavrı, Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Özyürek tarafından, “Cumhurbaşkanı bir partinin temsilcisi değil, devletin birlik ve bütünlüğünün temsilcisidir. Ama Erdoğan, sadece AKP'nin temsilcisi olarak ortaya çıkıyor ve ayrıca Cumhuriyetin kurucu temel ilkelerine karşı takındığı tavırla ortaya çıkıyor. Böyle birisinin Cumhurbaşkanı olması, toplumda büyük gerilimlere yol açar. Onun için Sayın Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olması düşünülemez ve kabul edilemez” şeklinde dile getirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmalarının önemli nedenlerinden birinin, 1982 Anayasasıyla cumhurbaşkanına, klasik parlamenter sistemlerde devlet başkanına tanınan yetkilerin çok ötesinde yetkilerin tanınması olduğu söylenebilir. 1980 öncesinde ülkemizde yaşanan siyasi ve sosyal krizlere bir çare olarak yürütmeyi güçlendirmeyi amaçlayan 1982 Anayasası, yürütme organı içinde özellikle cumhurbaşkanını güçlendirmiş ve onu çok önemli yetkilerle donatarak “anayasal-siyasal sistemin merkezine” yerleştirmiştir (Atar, 2003). Hükümet şekli olarak Türkiye'nin siyasi rejiminin, yürütme yetkisinin hükümetle cumhurbaşkanı arasında bölünmesi ve cumhurbaşkanına tanınan yetkiler bakımından Fransız yarı-başkanlık sistemine (Erdoğan, 2001;

Oytan, 1982; Grote, 2003; Yazıcı, 2002) benzetmekle birlikte, kendine özgü (sui generis) bir hükümet sistemi olduğu söylenebilir. Nitekim, çağdaş parlamenter sistemlerde devlet başkanı, siyasi açıdan sorumsuz olup, siyasi sorumluluk Bakanlar Kuruluna aittir. Bu nedenle de yetki paylaşımında Bakanlar Kurulunun cumhurbaşkanına göre üstün olduğu görülür. Dolayısıyla, parlamenter sistemlerde devlet başkanının rolü semboliktir. Bu gerçeklik, köklü bir İngiliz özdeyişiyle “Kral saltanat sürer ama idare etmez” şeklinde ifade edilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Türkiye'de büyük gerilimlere yol açmasının nedenlerinden biri de, bu makamın bir "kale" gibi görülmesiyle ilgilidir. Nitekim, Türkiye'de cumhurbaşkanlığı, "sorumsuz devlet iktidarı"nın kalelerinden biri sayılmaktadır (Akyol, 2006). Parlamenter sistemlerdeki yetki-sorumluluk dengesine aykırı olarak, 1982 Anayasasının sorumsuz cumhurbaşkanına tanıdığı yetkiler ve bu yetkilerle yapılan atamaların oluşturduğu bürokratik kurumlar; Anayasa Mahkemesi'ne parlamentonun üye seçme yetkisinin kaldırılması ve bu yetkinin sadece yargı bürokrasisine ve sorumsuz cumhurbaşkanına verilmesi, Anayasanın kurduğu bu yapının temelinde, devletin köklü bir hassasiyeti olduğu izlenimi uyandırabilmektedir. Halkın temsilini, seçilmişlerin yetkilerini olabildiğince kısıtlayarak, seçilmişleri, parlamentoyu ve hükümetleri böyle "kaleler"den denetim altında tutmak ve gerektiğinde hizaya getirmek işi, 1961 Anayasasında "özerk kurumlar"la yapılıyor iken, 1982 Anayasasında bu misyonun cumhurbaşkanına verildiği görülmektedir. Anayasanın kurduğu bu yapı, “... Meclis'e karşı sorumlu siyasi iktidarın üstünde sorumsuz bir devlet iktidarı ortaya çıkarmaktadır ki, bu da temsili rejimle bağdaşmadığı gibi, Anayasa'nın başlangıcındaki ilkelere ve egemenliğin kullanılmasına ilişkin 6., 7. ve 8. maddelere ters düşmektedir” (Tanör ve Yüzbaşıoğlu, 2001). Her darbe sonrasında, mutlaka bir askerın cumhurbaşkanı olmasının bu fikri desteklediği söylenebilir.

Türkiye'de devlet gücünün, cumhurbaşkanı, hükümet ve ordu üçlüsü tarafından temsil edildiği söylenebilir. Gücünü, rejiminin koruyuculuğundan alan ordu ile meşruluğunu ve iktidar olma hakkını seçimler yoluyla halkın desteğini sağlayarak kazanan siyasi iktidar arasındaki ilişkiler, cumhurbaşkanının arabuluculuğu ile sürdürülmektedir. Cumhurbaşkanı, bu arabuluculuk fonksiyonu dışında, devletin başı ve Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) başkanı olduğu gibi, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi yüksek yargı organlarının üyeleriyle YÖK başkanını ve Üniversite Rektörlerini de atama yetkisine sahiptir. Bu nedenle cumhurbaşkanlığı makamı, Duverger'in ifadesiyle “seçilmiş bir krala” dönüşmekte, hükümet politikalarının yürütülmesi de cumhurbaşkanının iradesine bırakılmış olmaktadır (Türköne, 2006). Başka bir deyişle, Cumhurbaşkanı siyaseten sorumsuz olmasına rağmen, “hem saltanat süren hem

de idare eden” bir konumdadır. Tüm bu nedenlerle de her Cumhurbaşkanı seçimi yaklaştığında Çankaya'ya kimin aday olacağı veya olamayacağı sorununun, tartışma konusu yapıldığı görülmektedir.

Türkiye'de devlet iktidarı, seçilmişler ve atanmışlar tarafından, adeta “denge ve fren mekanizmaları” ile kullanılmaktadır. Anayasada açıkça yer almayan bu mekanizmalar, "kuvvetler ayrılığı" ilkesinden daha işlevsel görünmektedir. Buna bağlı olarak, halkın oyu ile iktidara gelen yürütme veya yasama organının demokrasi ile açıklanamayacak sınırları ve yasak bölgeleri oluşmaktadır. Geçmişe baktığımızda, bu sınırların ve yasakların ilk defa 1961 Anayasası ile çizildiği görülecektir. 1950-1960 yılları arasındaki sorunların tekrar yaşanmaması için, 1961 Anayasası ile güçsüz bir yürütme ve yasama organı oluşturulmuştur. 1961 Anayasasının kurduğu sistem sonucu, yönetilemeyen bir demokrasi oluşmuştur. Yürütme organını frenlemek adına ülkenin yönetilemez hale geldiği görülünce de, 12 Mart 1971'den sonra yapılan anayasa değişiklikleriyle, özellikle yürütme organı, kanun hükmünde kararname çıkarma gibi yetkilerle kısmen güçlendirilmiştir. 1982 Anayasası ile de, demokratik kurumları işlemez hale getirmek yerine, bunların karşısına dengeleyici, denetleyici ve frenleyici iki stratejik kurum oluşturulmuştur. Bu kurumlardan biri cumhurbaşkanlığı, diğeri de Milli Güvenlik Kurulu'dur. AB uyum paketleri ile MGK'nın işlevleri, olması gereken sınırlara çekilince, devletin elinde demokratik kurumları dengeleyen tek güç olarak cumhurbaşkanlığı kalmış bulunmaktadır.

1982 Anayasasının 104. maddesi ile cumhurbaşkanına tanınan yetkilerin, gerçekte icrai nitelikte yetkiler olmayıp, hükümetin kullandığı icrai yetkileri frenleyen ve dengeleyen yetkiler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla cumhurbaşkanı, bu yetkileri kullanarak herhangi bir icrada bulunmamakta; hükümetin icrai gücünü frenlemekte veya dengelemektedir. Hatta, Anayasa yargısı üzerindeki üye atama yetkisi ile, Anayasa Mahkemesi'ni de bu frene dahil etmektedir (Türköne, 2006). Cumhurbaşkanlığının devletin elinden çıkıp, seçilmiş iktidarın eline geçmesi, devlet iktidarının tam anlamıyla demokratikleşmesini sağlarken, "fiilî anayasal sistem" in de değişmesine neden olabilecektir. Dolayısıyla, tartışılan konu, kimin cumhurbaşkanı olacağı değil, mevcut anayasal sistemin değişip değişmeyeceğidir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmalarında bu makama seçilecek kişinin sosyo-psikolojik özellikleri, mesleki kariyeri ve siyaset anlayışının sistemin işleyişi bakımından arz ettiği öneme de sıkça vurgu yapılmaktadır. Bilindiği gibi, Türklerin Orta Asya'daki atalarından miras aldıkları “Bilge Kağan” tipi erdemli, bilgili ve güçlü bir lider etrafında toplanma geleneği, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de sürdürülmüştür (Taneri, 1993). Bu geleneğin, millî mücadele sırasındaki başarılarıyla kahramanlaşan Atatürk'ün, ilk devlet başkanı olmasıyla, cumhuriyet döneminde de yaşatıldığını söyleyebiliriz. Atatürk'ün 1938'de ölümünden sonra İsmet İnönü, asker-sivil siyasi elitlerin ittifakıyla,

cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Dolayısıyla, İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesinde de, milli mücadele ve devrimler sırasındaki “ikinci adamlık” rolü ve her zaman Atatürk'ün yanında olmasının etkili olduğu söylenebilir (Akgün, 2006: 4).

1982 Anayasasının Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili 102. maddesinin müzakereleri sırasında, Cumhurbaşkanının TBMM yerine halk tarafından seçilmesi yönünde önerge veren Danışma Meclisi üyesi Ertuğrul Zekai Ökte'nin görüşleri de, bu geleneğe işaret etmektedir. “Türk devletlerinin tamamı tetkik edildiğinde, devletin başı, lideri ayrı bir özellik gösterir, ona ayrı bir önem verilir. Birliğin, beraberliğin, gücün, meseleleri çözümlemedeki en son kaynağın temsilcisi odur. Hatta Türk devletlerinde devletin başı, devletle özdeşleştirilmiştir. Kültürümüzün ve tarihimizin bu gerçeğini ihmal edemeyiz (Özdemir, 1994).” Her ne kadar Cumhurbaşkanının halk tarafından seçimine ilişkin öneriler, yerleşmiş siyasi gelenekler ve ülkede bölücülüğün artabileceği gibi gerekçelerle reddedilmişse de, tarihten gelen Türk yönetim anlayışı ruhu 1982 Anayasasına yansımış ve cumhurbaşkanına devletin işleyişinde klasik parlamenter sistemin çok ötesinde olağanüstü yetkiler tanınmıştır (Özdemir, 1994). Mevcut anayasal yetkileriyle Cumhurbaşkanlığı, adeta siyasal rejimin odak noktası haline getirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmalarının, Türk modernleşme süreciyle bağlantılı olduğu da savunulmaktadır (Akgün, 2006: 2). Gerçekten de, tarihsel ve sosyolojik olarak incelendiğinde, Türklerde sürekli bir güçlü devlet geleneğinin mevcut olduğu görülmektedir. “Ya devlet başa, ya kuzgun leşe” diye ifade edilen ve devletin birliği uğruna kardeş katlini dahi meşru gören bir güç ve iktidar mücadelesi anlayışı, siyasi tarihimizde hep olagelmıştır. Dolayısıyla, İttihat ve Terakki içindeki mücadeleleri, Cumhuriyet dönemindeki iç hesaplaşmaları ve çok partili demokratik süreçte yaşadığımız darbeleri ve idamları da kısmen bu gelenekle açıklamak mümkündür (Akgün, 2006: 4; Karatepe, 1999).

Siyaseti yönlendirecek sivil toplum örgütlerinin olmadığı, siyasal hoşgörüyü dayalı bir demokratik kültürün zayıf olduğu ülkemizde, Tanzimat'tan bu yana yaşadığımız modernleşme süreci, daha çok dar bir asker-sivil ilerlemeci elit eliyle ve “yukarıdan devrim” şeklinde gerçekleştirilmiştir (Karatepe, 1999). Bu anlamda özellikle ordunun Türk modernleşme sürecinde oynadığı ilerlemeci rol, eskiden beri vurgulanmaktadır. Asker ve sivil bürokrasi, kendilerini devletin ve Atatürk devrimleriyle oluşturulan yeni siyasi değerlerin (özellikle laikliğin) bekçileri olarak görmektedirler. Dolayısıyla, devlet gücünün simgesi olarak görülen cumhurbaşkanının da, ancak bu kesimlerin içinde yetişmiş ve aydınlanmacı-modernist misyonu içtenlikle devam ettirecek bir inanca ve bununla uyumlu bir yaşam tarzına sahip olması beklenmektedir.

Celal Bayar dışında, ilk altı cumhurbaşkanından beşinin asker kökenli olması ve hatta bazılarının Genelkurmay Başkanlığından Cumhurbaşkanlığına geçmeleri, ancak bu tarihsel sürecin analiziyle açıklanabilir (Akgün, 2006: 4; Karatepe, 1999).

Türk demokrasisinin işleyişinde ordunun kendine özgü, çok özel bir konumu olduğu bilinmektedir (Yavuz, 2000). Askerler, Çankaya'da ya kendilerinden birinin ya da en azından askerin hassasiyetini taşıyan birinin oturmasını, rejimin korunması ve devletin bekası adına bir güvence olarak görme eğilimindedirler (Cemal, 2006; Yılmaz, 2006). Bu nedenle de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ordu, 1961 ve 1982'de olduğu gibi, ya kendi adayını belirleyerek doğrudan seçime müdahil olmakta; ya da kendisiyle uyumlu olabilecek bir isim üzerinde asgari bir uzlaşmayı gerekli görmektedir (Özdemir, 1994).

Türkiye'de 1989 ve 1993 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin askerlerin doğrudan ve dolaylı olarak baskısı ve etkisi olmaksızın yapıldığına bakarak, ordunun artık Cumhurbaşkanlığı seçimlerine karışmayacağı yönünde gelişen kanaatin de her zaman geçerli olmayacağını belirtmek gerekir. Bunun en önemli delillerinden biri, 10. Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşananlardır. Bilindiği gibi, 2000 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde, zamanın Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun Başbakan Ecevit'e ordunun Cumhurbaşkanlığı seçimine karışmayacağını ima eden "Biz bu işte yokuz" içerikli bir mesaj gönderdiğine ilişkin haberlerin medyada yer alması sonucu, Genelkurmay Genel Sekreterliği oldukça anlamlı bir bildiri yayınlamıştır (Cemal, 2006). Bildiride, ilgili haberlerin "Silahlı Kuvvetler'in ülke sorunlarının tamamen dışında olduğu gibi, kamuoyunu yanlış bilgilendirici ve yönlendirici bir içerik taşımakta olduğu..." vurgulandıktan sonra, "Silahlı Kuvvetler, Anayasa ve kanunlarımız çerçevesinde, ülkenin yüksek menfaatlerini ve geleceğini ilgilendiren konularla yakından ilgilenmekte, gelişmeleri değerlendirmekte, görüş ve önerilerini, yasal zeminlerde ve doğrudan ilgili kişi ve makamlara ifade etmektedir. Bu kapsamda gündemde bulunan cumhurbaşkanı seçimleri ile ilgili olarak, Silahlı Kuvvetlerin bu konuda hiçbir fikrinin veya değerlendirmesinin olmaması düşünülemez. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de, örneğin cumhurbaşkanı olacak zat hakkında, ilkeler ve arzu edilen nitelikler bazında değerlendirmeleri mevcuttur" denilmekteydi. Bu açıklamanın hemen ardından Genelkurmay başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu, Başbakan Bülent Ecevit'i ve Meclis başkanı Yıldırım Akbulut'u ziyaret ederek özel görüşmeler yapmıştır.

Başbakan Ecevit, Genelkurmay Başkanlığı açıklamasına ilişkin olarak, "Cumhurbaşkanı seçimiyle Türk Silahlı Kuvvetleri arasında çok önemli bir ilişki vardır. O bakımdan Cumhurbaşkanlığı seçimiyle yakından ilgilenmeleri son

derecede doğaldır" şeklinde bir açıklama yaparak, muhtemel bir rejim krizini önlemek için siyasi parti liderleriyle temasa geçmiş, kısa bir süre sonra da mecliste temsil edilen tüm partilerin mutabakatıyla zamanın Anayasa Mahkemesi başkanı Ahmet Necdet Sezer ortak aday olarak gösterilmiştir. Genelkurmay Başkanlığının "biz bu işin dışında değiliz" demesi, milletvekillerinin iradeleri üzerinde bir baskı unsuru olarak değerlendirilebilir. Nitekim A. Necdet Sezer, bu gelişmeler sonunda Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Tük Silahlı Kuvvetlerinin cumhurbaşkanlığı seçimlerine doğrudan müdahalesinin, 1938 yılında İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığına seçilmesi ile başladığı görülmektedir. Nitekim, o tarihte yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde kullanılan 348 oyun tamamı İsmet İnönü lehine kullanılmış ve İsmet İnönü oybirliği ile cumhurbaşkanı seçilmiştir (Bkz. Tablo1). Bu seçim, dönemin Genelkurmay 2. Başkanı olan Asım Gündüz'ün anılarında şöyle anlatılmaktadır. "Devrin Başbakanı Celal Bayar Genelkurmay Başkanlığı'na gelmiş ve kararımızı öğrenmek istemişti... Başbakan'a Genelkurmay'ın fikrini anlattım. Meclis'in üzerinde bir kuvvet tanımadığımızı, ... Meclis'in en isabetli seçimi yapacağını söyledim. Celal Bayar ferahlamıştı. O, İsmet Paşa'dan çekiniyor ve İsmet Paşa için karar aldığımızı sanyordu... Aradan bir iki gün geçmişti. Birinci Ordu Kumandanı olan Fahrettin Altay geldi... 'Birinci Ordu'da kolordu ve tümen komutanlarıyla toplantı yaptık ve İnönü üzerinde karara vardık' dedi... Mareşal (Fevzi Çakmak, Fahrettin Paşa'yı dinledikten sonra) şöyle dedi: 'Bizim kararımız demokrasi prensipleri bakımından doğru ve yerindedir. Ancak dünyanın karışık durumu, nazilerin, faşistlerin ve komünistlerin şahlanmış ihtirasları karşısında Fahrettin Paşa'ya hak vermemek mümkün değil.' İşte Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü bu şekilde Cumhurbaşkanı olmuştur" (Gündüz, 1973).

Bu olayla ilgili ilginç bir anı da, Velidedeoğlu tarafından bir gazete yazısında açıklanmıştır. "Bir askeri lisenin tarih öğretmeni, 1938 Cumhurbaşkanı seçimlerinden sonra öğrencilerine şu sözleri söyler: 'Çocuklar, askeri şerefimizin kıymetini biliniz. Cumhurbaşkanı'nı seçen başta Mareşal (Fevzi Çakmak) olmak üzere birkaç kumandandır.' Öğrencilerden birinin, 'Cumhurbaşkanı'nı Meclis seçmedi mi?' sorusu üzerine verdiği cevap da ilginçtir: 'O, işin formalitesidir. Kumandanlar razı olmasaydı, o başıbozukların cumhurreisi seçmek hadlerine mi düşmüştü'" (Velidedeoğlu, 1988).

İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığına seçilmesini farklı şekilde yorumlayan görüşlere de rastlanmaktadır. Atilla İlhan, konuya ilişkin bir yazısında, "Babıâli baskını neyse, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olması da odur. Ordu ağırlığını koymuş ve tamamıyla iktidardan tasfiye edilmiş bulunan İnönü cumhurbaşkanı seçilmiştir." değerlendirmesini yapmıştır (İlhan, 1989).

Nihayet, cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi talepleri de, bu konudaki tartışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Bilindiği gibi, parlamenter sistemin doğduğu ülke olan İngiltere'de devlet başkanı monarktır ve seçimle iş başına gelmemektedir. Devlet Başkanının (Kral/Kraliçe) seçimle iş başına gelmemesi, onun parlamento ile hükümet karşısında tarafsızlığını sağlamaya yönelik bir işlev de görmektedir. Cumhuriyetle yönetilen parlamenter sistemlerde Devlet Başkanının seçilmesi konusunda farklı yöntemlere (Tanör ve Yüzbaşıoğlu, 2001) başvurulmakta olup, en çok uygulanan yöntem, cumhurbaşkanının parlamento ya da halk tarafından seçilmesidir. Cumhurbaşkanının seçimle belirlenmesi zorunluluğu nedeniyle, onun tarafsızlığı da anayasaya konulan hükümlerle sağlanmaktadır. Bu hükümlerden başında cumhurbaşkanı seçiminde özel yöntemler uygulanması ve cumhurbaşkanının sorumsuzluğu gelmektedir (Tanör ve Yüzbaşıoğlu, 2001).

Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi, cumhurbaşkanının tarafsızlığını ortadan kaldıracak gibi, ona siyasal meşruiyet de kazandırabilecektir (Gözler, 2000). Dolayısıyla tarafsız, yetkisiz ve sorumsuz olması gereken cumhurbaşkanına siyasal meşruiyet kazandırmak, sistemin işleyişinde büyük sorunların doğmasına neden olabilecektir. Ayrıca, bu sayede sistem, Fransa'da olduğu gibi, yarı-başkanlık sistemine dönüşebilecektir. Bu nedenlerle, cumhurbaşkanının Meclis tarafından seçilmesinin daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

SONUÇ

11. Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecindeki tartışmalar ve buna bağlı olarak Nisan 2007 tarihinden itibaren yaşananlar, bu sürecin daha önceki seçimlerde olduğu gibi, birtakım siyasal ve ekonomik krizler çıkarma potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Seçim sonuçlarının, ülkemizin içinde bulunduğu jeopolitik konumu gereği, uluslararası alanda da yansımaları olmuştur. Bu bağlamda, 11. Cumhurbaşkanının siyasal vizyonu ve AB'ye bakış açısı, uluslararası dengeler açısından önemli olarak değerlendirilmiş, Türkiye'nin son yıllarda giriştiği ekonomik ve siyasi reformları kesintiye uğrattık demokrasi dışı müdahalelere açıkça karşı çıkmıştır.

Parlamenter sistemin temel özelliklerine aykırı olarak, cumhurbaşkanının güçlü yetkilerle donatılması ve onun "fren mekanizması" olarak sistemin merkezine yerleştirilmesinin, bu tartışmaların temel nedenini oluşturduğu görülmektedir. Gerçekte, cumhurbaşkanının kim olacağından çok, yetkilerinin neler olacağı konusu tartışılmalıdır. Dolayısıyla, aşırı yetki sahibi, ancak sorumsuz cumhurbaşkanının konumunun, demokrasi ve parlamenter sistemin gerekleri

doğrultusunda tartışılması gerektiği inancındayız.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri konusunda yapılan tartışmaları azaltmanın ve dolayısıyla siyasi krizleri önlemenin yolunun, kapsamlı bir Anayasa değişikliği yaparak, cumhurbaşkanının siyasal rejim içindeki rolünün klasik parlamenter sistemin gerekleri doğrultusunda yeniden tanımlamaktan geçmekte olduğu söylenebilir. Böylece, hem yürütmedeki ikili otorite yerine, Bakanlar Kurulunun üstünlüğüne dayalı bir sistem kurulmuş olacak, hem de cumhurbaşkanlığı devletin birliğini temsil eden sembolik bir makama dönüşebilecektir.

TABLO: 1

Cumhurbaşkanları	Seçildiği Tarih	TBMM Üye Tamsayısı	Oylamaya Katılan Üye Sayısı	Kaç Oyla Seçildiği
M. Kemal ATATÜRK	29.10.1923	287	158	158
	01.11.1927	316	288	288
	04.05.1931	317	289	289
	01.03.1935	399	386	286
İsmet İNÖNÜ	11.11.1938	399	348	348
	03.04.1939	429	413	413
	08.03.1943	455	435	435
	05.01.1946	465	451	388
Celal BAYAR	22.05.1950	487	453	387
	14.05.1954	541	513	486
	01.11.1957	610	413	413
Cemal GÜRSEL	26.10.1961	638	607	434
Cevdet SUNAY	28.03.1966	636	532	461
Fahri KORUTÜRK	06.04.1973	635	557	365 (15.Tur)
Kenan EVREN	09.11.1982	-	-	-
Turgut ÖZAL	31.10.1989	450	285	263 (3.Tur)
Süleyman DEMİREL	16.05.1993	450	431	244 (3.Tur)
A. Necdet SEZER	05.05.2000	550	533	330 (3.Tur)
Abdullah GÜL	28.08.2007	550	448	339 (3.Tur)

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aldıkaçtı, O. (1982). *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı, (2005). *Cumhurbaşkanlığı Tarihi, 1923-2005*, Cumhurbaşkanlığı Yayını, Ankara.
- Erdoğan, M. (2001). *Anayasal Demokrasi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, M. (1987). *1982 T.C. Anayasasına Göre Cumhurbaşkanının Hukukî Durumu*, Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gözler K. (2003). *İdare Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin.
- Gözler, K. (2000). *Cumhurbaşkanı-Hükümet Çatışması*, Bursa: Ekin.
- Gözübüyük A. Ş. (1998). *Anayasa Hukuku*, Ankara: Turhan.
- Gündüz, A. (1973). *Hatıralarım*, İstanbul: Kervan.
- Karamustafaoğlu, T. (1982). *Yasama Meclislerini Fesih Hakkı*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Karatepe, Ş. (1999). *Darbeler Anayasalar ve Modernleşme*, İstanbul: İz.
- Kuzu, B. (1990). *1982 Anayasasının Temel Nitelikleri ve Getirdiği Yenilikler*, İstanbul: Filiz.
- Mangırcı Y. F. (1999). *Çankaya Savaşları*, Ankara: Tekışık Matbaası.
- Özay, İ. H. (1996). *Günüşiğında Yönetim*, İstanbul: Alfa.
- Özbudun, E. (2004). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin.
- Özdemir, H. (1994). *Ordunun Olağandışı Rolü*, İstanbul: İz.
- Taneri, A. (1993). *Türk Devlet Geleneği: Dün Bugün*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2001). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Yapı Kredi.
- Yavuz, K. H. (2000). *Türkiye'de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi*, Ankara: Seçkin.

Yazıcı, S. (2002). *Başkanlık Ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Makaleler

Akgün, B. (2006). “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı: Siyasal Sistemdeki yeri Seçilmesi ve 2007 Tahminleri”,
http://www.hurфикirler.com/hurфикir.php?name=Kose_Yazilari&op=viewarticle&artid, (24.11.2006).

Akyol, T. (2006). *Milliyet*, 22.12.2006.

Aliefendioğlu, Y. (1988). “Yasaların Cumhurbaşkanınca Geri Gönderilmesi”
Amme İdaresi Dergisi, 1:21.

Atar, Y. (2003). “Türk Anayasal Sisteminde Cumhurbaşkanının Seçimi, Görev Süresi, Yetkileri ve Parlamenter Sistem Gerekleri Doğrultusunda Değişiklik Önerileri”, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku I. Uluslararası Sempozyumu*, Ankara.

Bostancı, N. (2006). *Zaman*, 18.05.2006.

Cemal, H. (2006). *Milliyet*, 12.04.2006.

Cemal, H. (2006). *Milliyet*, 14.04.2006.

Grote, R. (1995). *Das Regierungssystem der V. Französischen Republik*, Baden-Baden: Nomos.

İlhan, A. (1989). *Nokta*, 28.06.1989.

Kempf, U. (2003). “Das Politische System Frankreich”; Die Politischen Systeme Westeuropas, Opladen.

Oytan, M. (1982). “Fransa’da Yürütme Organının Yetkileri ve Güçlü Olma Nedenleri”; *Amme İdaresi Dergisi*, 1:15-24.

Teziç, E. (1987). “Cumhurbaşkanının Geri Gönderme Yetkisi”, *Anayasa Yargısı*, 3: 15-27.

Türköne, M. (2006). *Zaman*, 17.12.2006.

Velidedeoğlu H. V. (1988). *Cumhuriyet*, 10.04.1988.

Yılmaz, M. (2006). *Zaman*, 27.12.2006.

<http://www.vahdet.com.tr/isdunya/dosya5/1386.html>, (25.04.2006).

http://www.belgenet.com/secim/cbsecim_01.html, (16.5.2006).